

— Nem lehet, János bácsi, azt nem lehet — zárkózott el mereven a kéréstől és odébbállt. (Mért nem lehet? — kérdeztük magunkban.)

Délután aztán nekifogott az eső esni. Szombaton reggel meg hazajöttünk. Így egész héten nem kerestem semmit!

Mikor hazaértem, anyám azzal fogadott, hogy nincs egy párja se. A malacoknak nincs ennivalójuk. A héten már úgy kért hitelbe a boltostól, de az nem szívesen adott. Holnap feltétlenül el kell állni kukoricát kapálni. Szombatig majd csak megleszünk.

Vasárnap ki is mentem a piacra, de nem bírtam elállni. Nem igen fogadták még az embereket. Ha mégis volt, aki fogadott, akkor megrohanták ötvenen is, pedig csak tíz kellett neki. Az egyik huszonöt dinárt kért napjára, a másik meg odasöndörög, hogy ő húszért is elmegy. Végül összevesztek. Így én sem bírtam elállni.

Mikor délfelé hazaértem, mondom anyámnak, nem bírtam elállni, nem nagyon fogadták még az embereket. Közbe evéshez látunk.

— Itt van — mondja anyám — nem bírtam főzni mást csak krumplipaprikást. Nincs annyi pénzem, hogy negyed kiló húst vegyek! . . . De mi még csak megvagyunk, csak a malacoknak volna ennivalójuk!

Igen, a malacok! Mi csak megértjük, hogy nincs, de nekik hiába mondjuk, hogy nincs pénzünk dercére! Ha kell beérjük krumplipaprikással is, de mit esznek azok, ha elfogy az a négy kiló derce, ami még van?!

— Ördög bujjon az anyjába ennek az életnek! — mondja anyám, keserűséggel a hangjában.

Látom, hogy könnyelábad a szeme. Sír. Ő még csak sírhat, de mit csináljak én? . . . Én nem sírhatok! . . . Szégyen lenne sírni férfi létemre! . . .

Ösz Szabó János földmunkás

A vojvodinai magyar színjátszás kérdéséhez

A napilapok ünneputáni számai a vojvodinai magyar műkedvelő-színpadi előadások tucatjairól számolnak be. Őszinte örömmel üdvözölhetnénk ezt a széles hullámverésű színpadi tevékenységet, ha elszomorodva meg nem állapítanánk, hogy — szinte kivétel nélkül — csak a legsilányabb minőségű operettekék előadásaival foglalkoznak úgy falusi, mint városi, állandó és alkalmi műkedvelő társulataink. Az ember elszomorodva veszi sorra: majdnem kivétel nélkül a pesti irodalmi piac söpredéke, vagy helyi önképzőkori nagyságok idétlen próbálkozásai szerepelnek műsoron. Kugli-egyesületek és olvasókörök, ipartestületek és önkéntes tűzoltó-egyletek műkedvelő csoportjai nagy erőfeszítéssel, jobb ügyhöz méltó buzgalommal utánozzák egymást és az élet minden való tényétől távol álló operettek előadásával

kedveskednek közönségüknek. Mert közönség, az van. A közönség szeretne szórakozva tanulni. Szeretne sírni, lelkesedni; szeretne korok, országok, egyének életéből döntően szép élményeket átérezni. Akár vidám, akár szomorú formában, de életre, szürke életénél másabb, dúsabb: alakító életre kíváncsi a közönség. Sok helyütt a nagyon korcsosuló, s az iskolában is háttérbe szorult magyar nyelv tiszta zengéséért mennek színelőadásokra és kis szellemeskedések lélekrozdáját kapják, s fővárosi, nyegle fölényeskedés izetlen pletyka-nyelvét. Svábokból jött, raccsoló Tasszilók hebehurgya lefetyelését nyújtják ezek a népietlen táncokkal meg-megszaggatott, olcsó, olvadóan lágy, érzékien csacsogó és mindenképen magyartalan zenével — és a zenével együtt bukácsoló, rossz versekkel megtüzdelt, valószerűtlen, prózai vidámságzagyvalékok: az operettek. Kificamított, elrontott magyar nyelv szómoslékját görgetik e torz elmeszülemények.

Mintha sok-száz kultúrbizottsági tag összebeszélt volna, hogy egymást utánózva számúzik színpadjainkról az értékes alkotásokat. S nem engedik, hogy a jóakarátú műkedvelők valaha magasabbrendű játékmunkára is alkalmasakká váljanak. Mintha nem tudnák, hogy Pestnek nemcsak operettszínházai vannak; hogy ott a habzóan könnyű semmiségekkel egyidőben, komoly darabokat játszik több színház.

Miért csak a pesti szemét kell nálunk? — vetődik fel a kérdés. Ezek az operettek úgy írvák, hogy akárhol játszhatják őket. Semmi magyar tartalmuk, de ha olyikban vidékünk valamely cifra öltönyét húzzák is fel a színészek, nem a magyar népé a szó, az érzés, hanem az üzleté, a szégyentelen pénzszerzése.

A magyar szó százados tiszta zengése helyett itt csak a pesti szindarab-piac hulladéka juthat oltárra? Értékes magyar népszínművek, tragédiák nem jutnak szóhoz. Tibore nem sírhatja el itt bánatát, itt, ahol annyi a Tiborcunk! Hol vannak Csokonai, Kisfaludy, Katona a régiek közül, s az ujabbakból Barta Lajos, Bródy Sándor, stb? Hol a múlt század jó népszínművei, s az igazán jó régi vígjátékok? Minden nagy nemzet géniuszainak gyönyörű alkotásai, melyek haladásra biztatták a kisebb nemzeteket a múltban és nemes tettekre, a gondolat, a lélek kristályosítására buzdítanak a jelenben? A világ e nagyjaiból évtizedeken keresztül sose szólaljon meg egy is színpadainkon? A vidék nem mosolyoghat Molière csipős vígjátékain? Strindberggel nem gondolkozhat el? Ibsent, Hauptmant csak a szlávnyelvű vojvodinai közönség bírja el s a magyar nem? Bizony egy vojvodinainak sem árthat meg a minden irányban kifejlesztett színházi kultúra. S a ma alkotásai: komoly korunkból igazán semmit se láthat színpadon a vojvodinai magyar?

(Vagy tízesztendővel ezelőtt játszották Szuboticán Ibsen Kisértetek-jét s a működésében most megállított szuboticei Magyar Olvasókör tervezte Madách: Az ember tragédiájának előadását.)

Ennyire kiskorú lenne itteni magyar közönségünk? Nem

igaz, nem kiskorú. Valami ragályos ostobaság szállhatta meg kultúrszervezőinket, mintha nem tudnák, mi a színjátszás feladata.

Ugyan miért is kell a jó színmű? Mire való a színdarab színpadainkon? Hogy tanítsa a jó magyar szót. Jellemre neveljen. Multunk, ezeréves kultúránk minden virágát kibontakoztassa a közönség előtt. S a fiatalokat a magyar népi érzelmek ápolására serkentse.

Mit tesz a mi száz műkedvelő színpadunk, bevonva gyatra munkájukba jobbra érdemes kiforrott színészeinket is? Pesti aszfaltbetyárok izléstelen trükkjeit, szólásmódjait hozza színre; krockodil könnyekre vadászó érzelmességet, népcsúfólo komolytalanságot és bódító maszlagot terjesztve: hogy az életben nem kell harcolnunk, úgysis az ölünkbe pottyán minden. Az operett bonyolulatok végén t. i. mindig minden rendbejön. A kisebbségi élet amúgy is fáradt harcát lefékezőn szállong minden operettvacakból a könnyű sikerek ostoba, erkölcstelen mese-gőze.

Operettlimonádé jelentse az új magyar színpadi kultúrát? Bartók és Kodály az új magyar zene csúcsa és nem a cigánymuzsika. A bécsi szagú, romlott kávéházi szellemeskedéssel teli operettek sem jelentenek színpadi kultúrát. Az operett különben is korcs műfaj: az opera beteg fajtalanzkodása a vigjátékkal. Az eredmény persze siralmas. (Az a néhány igazán értékes operett a világon: operai értékű szerzemény, s azoknak előadására a mi derék atyafiaink nem szervezkednek. Néhány év előtt kivételesen előadták Szuboticán Lehar: Mosoly országát.)

Az sem áll, hogy színi erőnkkel nem lehet nagyobb feladatot vállalnunk. Aki ezt vallja, annak nincs helye becsületesen küzdő kisebbségünk sorai között, mert az a fejlődést, sőt a megmaradást tagadja. Voltak és vannak mindenütt olyan tehetségek (elsősorban Szuboticán), akik komoly feladatokra is vállalkozhatnának. Mert mi a célja a színpadi műkedvelősködésnek a műkedvelőket tekintve, ha nem az, hogy a kezdő műkedvelők képzett, értékes színészeinktől eltanulják a szó varázsának terjesztését, az élet, az emberábrázolás mesterségét. Hogy könnyű fajsúlyú, kezdő színpadi dolgok után mindig értékesebb és komolyabb teljesítményekbe fogva, magyar közönségünket hozzájuttassák a társadalom leghatásosabb művészetének eredményeihez: a drámai irodalom korokon keresztülható értékeinek megjelenítésével.

Színpadi előadásaink nagy hibája, hogy mindig monumentális körítésre (díszletek stb.) törekszenek. Ez még mindig a német színpad egyoldalú, középeurópai rossz hatása. Minduntalan megfélemlenek arról, hogy a színjátszás lényege: emberfestés, emberábrázolás. Jó színdarab jó színészekkel előadva, akár egy pajtában, kocsmaudvarban vagy kocsiszínben, egyszerű fehér, vagy színes lepedők között is művészi lehet. Nem a külszín fontos tehát, hanem a színész emberalakítása. Nemesak a díszlet, még a színész ruházata is könnyen megoldható kérdés, hiszen a színésznek a hangja fontos, az arcjátéka és a gesztusai, egy-

szóval: a játszani-tudása. Próbálnának csak jó darabokkal lámpa elé lépni műkedvelőink, a lehető legjobb játéktudással alakítva szerepeiket: s láthatnák, mennyire tizedrangú kérdés a kulissza, a ruházat s minden egyéb, a játék hatását csak kiegészítő eszköz.

Az évezredek kulturális hagyományain alakult kínai színpad, néhány kisebb, a közönség által beidegzett rekvizitummal (kellékekkel) jelöl teret, időt és emberi viszonyokat. A Shakespeare-színpadok is — a mi agyondíszített színpadunkhoz képest — csupaszon alakítottak ki századokra szóló alkotásokat.

A monumentalitás mellett még a revüszerűség, a kiállításos, fölvonulós látványosság, ami lerontja színpadaink minden játékértékét. Nem katonás díszfelvonulás, vagy bravuros tornász mutatványok bemutatása feladata a színpadnak. Kabarék, és csak szórakoztató, alacsonyabbrendű revűszínházak nyújtanak efféle látványosságot a nagy nyugati városokban. (Ilyen revüszerűség szinte csak egyes, olcsó hatásokra vadászó, magyar színpadokon szokásos és a világszerte burjánzó, értéktelen beszelő filmekben.)

A vidék nem kell, hogy jelentse egyuttal a nyárspolgáris elmaradottságot és együgyűséget is. Hogy ez így van, a nemrég-múltban Krecsányi Ignác vidéki színigazgató munkálkodása is bizonyítja. Budán, Temesvárott, Pozsonyban, Fiumében s több tucat más városban működött. S a közelmúltban Kolozsvár színészi vezetői: Ditrói Mór és Janovics Jenő. A fővárossal versenyző műsort alkottak. Változatos, merész, új dolgokhoz nyúló színházakat szerveztek, új színészi, rendezői és színigazgatói tehetségeket neveltek. Bebonyították, hogy vidéken is lehet élretörő színházat teremteni.

Sokszor vendéglők udvarán, vagy félszerben rendezte meg előadásait Krecsányi Ignác. A modern valóságfestő színdarabok: Ibsen, Hauptmann stb. mellett a klasszikusokat, Shakespeare, Calderon, Molière darabjait játszatta s vándorló társulatát magas színvonalú műsorával sosem engedte rípacstársasággá súlylyedni. Az új magyar színészet kiválóságait csaknem kivétel nélkül Krecsányi fedezte fel. A jó magyar drámák mellett, Wagner operákat adatott elő, először a vidéken.

Kolozsvár a múlt század utolsó negyedében sok klasszikus bemutatóval előzte meg a pesti Nemzeti Színházat. Ditrói Mór igazgató alatt a fővárosi műsor gyámsága alól igyekezett magát felszabadítani. Még eredeti darabokra is tűztek ki pályadíjat. Janovics Jenő vezetésével a háború előtt, de a nehéz kisebbségi körülmények között is tovább virágzott a kolozsvári magyar színház. Műsora mindig európai magaslaton mozgott. Még a különleges, modern, kísérleti darabokból is bemutattak néhányat. (Oszip Dymov: Szomorúságának énekes, Borka asszony és György deák című, XVIII. századbeli minorita játék, régi iskoladrámák stb. stb. Ezeket vendégszereplésük alkalmával Pesten is bemutatták, újszerű játékmódban, rendezésben és díszletezésben.) Janovics Jenő újabban a szegedi szabadtéri színjátékoknak is egyik vezetője. A végtelenségig sorolhatnánk példá-

kat, hogy vidéken is teremthetünk kimagasló művészetet.

De ne siessük el a dolgot. Csak az utolsó 50—60 év magyar színházi eredményét reklamáljuk. Legalább ott ne legyen ki-sebbségünk elmaradott, ahol saját erejéből előre haladhat. Né-pünk helyzetéből ítélve, nem kívánhatjuk, hogy színpadaink ve-zessenek a magyar színpadi termelésben. De az kötelességünk, hogy híven kövessük a jó magyar színpadok műsorát. Sőt a ju-goszláv színpadokhoz való közelségünk miatt, nekünk kellene ellátni a magyar színpadokat nagyjértékű jugoszláv színdara-bokkal.

Íróink írják rossz egyfelvonásosaikat, novelláikat és versei-ket; miért nem fordítják le inkább a legértékesebb jugoszláv színdarabokat? Stanković Kostaná-ja, Nusics vigjátékai, Plaovi-csek Víz a hegyekből-je s a világirodalmi értékű Krlezsa-szín-darabok felrissitenék magyar színpadokon a kultúrértékek ki-cserélésének lanyha munkáját is. Ezzel a szláv-magyar közele-dést is a leghathatósabban szolgálnák.

A szlávnyelvű vojvodinai színpadok, könnyebb dolgokkal vegyest, a világ legértékesebb múltbeli és jelenkori drámai al-kotásait is szóhoz juttatják. Ezeken a jó erővel működő szín-padokon otthonosak jó fordításban a magyar színdarabok is. (Sajnos, többnyire a mi vidékünk magyar színírójához közel-álló színdarabok ezek.)

A dunabánsági „Pál régens herceg Kamaraszínház“ műso-rában a régebbi és újabb jugoszláv s magyar (Tóth Ede, Zilahy, Molnár, Fodor) szerzőkön kívül szinte a világirodalom összes nagyjai sorra kerülnek. Scribe, Goldoni, Shakespeare, Tolsztoj Leó, Gorkij, az új szovjet írók, Ibsen, Strindberg, Shaw, Gogoly, hogy csak hirtelenében emlékezetből felsoroljunk egypárat. Min-den kor, minden stílus, minden nemzet nagyja megszólal lassan-ként a tervszerű munkában.

A „Pál régensherceg Színház“: elitszínház. A műveltebb és művelődő középosztály igényeit igyekszik nevelni és kielégíteni.

De tervszerű munkája utánzásra méltó. Még egyszerűbb eszközökkel, csak a játékra fektetve a fősúlyt, legalább egy terv-szerűen dolgozó magyar műkedvelő vándorszínházat kellene szervezni Vojvodinában. Néphez közelálló programmal, művészi célkitűzéseit a lehető legegyszerűbb eszközökkel megoldó, népi színházat. Ez a lehetőleg mozgékony és könnyen szállítható kel-léktárral ellátandó színház lenne hivatva arra, hogy olesó és jó előadásokban ismertesse népünkkel a régi s új külföldi színpadi remekeket. S jó jugoszláv és magyar színdarabok előadásaival a két népet — évszázadok viharaiiban átélt közös sorsát ismer-tetve — közel hozza egymáshoz a megértésben s dúló idők után a békevágyásban.

Egy ilyen tervszerűen működő vándorszínház feladatköréhez tartoznék az is, hogy ott, ahol előadásait megtartja, bevonjon műkedvelő erőket s a rendezés, de főleg a színészi játék mester-ségbeli titkait megismertesse. Ezzel a vándorszínpad bátoritást adna a helybeli kísérletezőknek, arra biztatva őket, hogy hason-

lóan cselekedjenek. Bizonyítva, hogy minden művészi teljesítmény mesterségbeli része eltanulható valami. A népből pedig mindenütt nagy tehetségek rejtőznek. Nemcsak babért aratna a vándorcsapat, (persze ez sem maradna el) de népművelést, valóban érdemes munkát fejthetne ki, mély nyomot hagyván a közönség lelkében. Csillogó siker sóvárgása helyett komoly művészi munka és népük szeretete kellene, hogy áthassa e színpad művészeit.

Színészi erőink vannak s a színpari irodalom elég remeke áll rendelkezésünkre; meg kell teremtenünk az itteni színvonalas magyar színelőadásokat.

Laták István

Hajnali látomás

Pincében irok én, a föld alatt lakom,
A szürke fény bedől a pince ablakon.
Hajnal felé ropognak a redőnyök,
Ilyenkor én a könnyeimre dőlök.

Mondjátok el mindenkinek, bolyongó
[csillagok:
Egy költő itten forradalmi jelt adott,
Itt ül a föld alatt, a fegyverek korában
S a pince ablakán kinézeget soványan.

A pince ablakán kitekint komoran
És látja, kint a törpe császár hogy rohan
És megámulva kapkodják a koncot
A banditák, a tolvaj udvaroncok.

De hirtelen kitört egy türehetetlen villanás
És megjelent az utcán Szent Tamás.
Az ablakon beszólt az édes Aquinói Doktor:
„Fiam, ne félj a gonoszoktól!”

„Láíts a piacon, vagy építs katakombát,
A te szavad erősebb, mint a bombák.
Se butaság, se fegyver ki nem írthat,
A győzelemre, fiam, megtanítlak.”

„Akármilyen lesz, emeld fel ujjad.
S a zsarnokok előtted megvakulnak,
Viseltesd itt a kicsinyek kiszabott nyomorát,
Te homlokodon viseled az arany-koronát!”

Horváth Béla